

FIDI, TRADIZZJONI U tradizzjonijiet FIL-FESTI

kitba ta' Philip Borg Ph.Lic. S. Th.B., Dip.Sc. Soc.

Il-knisja armata b'linef, damask u fided, it-toroq u l-imsieraħ imżejnin, il-baned imħejji jidha sa snienhom, in-nar ta' l-art u ta' l-ajru li jitlob sengħha, arti u sagrifċċju, il-qniepen ferrieħha, il-funzjonijiet twal u sbieħ, il-fwieħha ta' l-inċens, id-daqq melodjuż ta' l-orgni, l-orkestra fil-knejjes, il-korijiet, il-kotba tal-programmi, is-sunetti, tal-qubbajd.... kollha xeni awtentici tal-Festa Maltija. Kollu xogħol ta' mħabba kbira li jeħtieġ xħur ta' tħejja bla heda u volontarjat minn tant u tant nies minn kull qasam tal-ħajja.

Il-festi tagħna jorbtu lill-Kappillan mal-President u ma' l-iċčen kontributur f'nisġa ta' hidmiet varji imma paralleli li flimkien iwasslu għal ftit jiem ta' ċelebrazzjoni speċjali fil-kommunità - kommunità magħquda bl-istess twemin, bl-istess kultura u bl-istess tradizzjonijiet!

Fil-festi tagħna jieħu l-ħajja kull sena ħafna minn dak li kienu jagħmlu ġenerazzjonijiet sħaħ qabilna. Illum, bil-progress li nkiseb mas-snir, bosta drawwiet hadu xeħta ġidida, iż-żgħad ssibu l-għeruq tagħhom, f'dak li kienu jagħmlu missirijietna. Jien dejjem nosserva li kulma jsir fil-festi tagħna jifforma vetrina ta' talent artistiku kbir u fl-istess waqt jorbot intrinsikament mat-tradizzjonijiet ta' ġensna - illum mal-bieraħ.

Trasferiment ta' Wirt

Il-kelma "tradizzjoni" ġejja mill-Latin traditio li tfisser "tghaddi mingħand wieħed għall-ieħor". F'dilk kelma jingħabru d-drawwiet, il-ħsieb, it-twemin, il-gosti u l-metodi li ghaddew minn ġenerazzjoni għall-oħra u mhux dejjem nistgħu jew inhabbu rasna nsibu meta jew kif bdew. Hu x'inhu, jibqgħu drawwiet li għalina jiffurmaw il-mod kif ngħixu, kif nuru x'nemmnu u x'inhossu u kif niċċelebraw - u anki jekk ma naħsbux wisq fuqu - jorbotna sew ma' nisilna fis-sekli.

Infatti l-istudjuż nord-Amerikan Thomas Sowell (1930) jiddeskrivi t-tradizzjonijiet bħala "trasferiment ta' tagħlim b'mod effiċċenti u ekonomiku" għax jintiret b'mod naturali minn epoka għal oħra.¹

Huwa jikteb fit-tul ukoll dwar il-folklor u jqisu bħala parti mit-tradizzjonijiet, għax jiġbor fih il-kultura espressiva, twemmin popolari, drawwiet u qwieli li huma komuni f'pajjiż jew lokal partikulari.

Sowell isostni illi l-folklor u t-tradizzjonijiet jiddokumentaw l-ispirtu awtentiku u l-identità ta' poplu shiħ. Hafna li minn dak li huwa folklor johrog ċar fil-mod kif poplu partikulari jfakkarr ġrajjiet jew anniversari ewleni fl-istorja tiegħu jew f'ċirkustanzi tal-familja, bħalma jistgħu jkunu twelid, żwieġ, funerali u oħrajn.²

Folklor

F'dawn iċ-ċirkostanzi tal-familja hemm ritwali (forom ta' tifkira) li jseħħu u ilhom isehħu hekk għal sekli sħaħ. Jekk dan jgħodd ghall-familji individuali, jgħodd ukoll għall- "familja iktar wiesgħha" li hija l-kommunità iffurmata mir-residenti f'l-lokjal jew ieħor.³

L-ethnografi u studjużi li fis-seklu dsatax bdew jaġħtu importanza l-ġabriet tal-folklor madwar id-dinja, isostnu li d-drawwiet u ritwali li sa ftit ilu konna naħsbu li huma uniċi u partikulari għall-pajjiż wieħed, fil-fatt hemm xebi parallel għalhom f'pajjiżi oħra.

F'ċerti ambjenti nsibu gruppi kbar ta' nies f'post wieħed li jħaqquha sew biex jippriservaw il-folklor tagħhom. Probabilment aħna l-Maltin ukoll hekk nagħmlu, sakemm ma ninħakmux u ma ningarrux mill-istili moderni - kultant bla sinifikat, minkejja li sikwit aktar attraenti - li nfirxu 'l-ġewwa minn xtutna!

Il-bieraħ u Illum

Għad li ninsabu fl-2007, fil-festi tagħna nġibu l-imghoddi fil-preżent. Dan nagħmluh permezz ta' informazzjoni jew ġabra ta' għerf (snajja, qwieli u talenti) li twasslet minn missier għall-iben, minn familja għall-familja, fi ħdan kommunità li baqgħet iż-żomm l-istess storja, l-istess kultura u l-istess twemmin. Bosta minn dan kollu ma sibni miktab imkien, imma xorta wasal intatt sa żmienna - ġalliha li l-esigenzi taż-żmien ġegħluna nirtukkjaw jew saħansitra nkabbru jew incékknu l-mod kif isiru xi partijiet minn drawwa jew oħra.

Hija haġa tajba li l-ġenerazzjoni tal-lum tħoħxa marbuta ma' ta' qabilha u ta' qabilha. Fl-aħħar mill-ahħar, il-festi fil-parroċċi tagħna huma essenzjalment reliġjużi, marbutin ma' dak li nemmnu, u dak li nemmnu wasal għandna minn dak li għaddewlna ta' qabilna.

Tradizzjoni

Infatti, irridu nżommu f'mohħna li t-twemmin Kattoliku jsib għeruqu fis-72 ktieb li jiffurmaw il-Kotba

Mqaddsa. Imma inbena wkoll fuq it-Tradizzjoni Apostolika bla ebda interruzzjoni - sa minn kif kienu jgħallmu l-Appostli u kif kienu jemmnū u jgħixu l-insara fil-bidu f'Gerusalemm u fil-bliet l-oħra fejn marru jippridkaw l-Appostli wara l-inżul ta' l-Ispirtu s-Santu.

F'dal-każ qed nirreferu għal Tradizzjoni (bit-T kbira) li hija waħdanija għax tfissilna kif ghexu t-Twemin min l-ewwel insara, u mhux semplicej xi delizzju jew xi forma ta' arti. Fil-każ tal-festi fil-parroċċi tagħna hemm bħal rabta bejn din it-Tradizzjoni (bħala insara) u tradizzjonijiet (bħala werrieta ta' min għex qabilna).

Irridu noqogħdu dejjem attenti ħafna li ma nħalltux [Tradizzjoni] ma' [tradizzjonijiet]. Fl-ewwel waħda, dik bażika għall-Fidi tagħna, hemm il-qofol ta' dak li nemmnū u li nieħdu sehem fi matul il-jiem tal-festa titulari - liturgija u sagamenti. L-ohrajn huma forom ta' 'kif nesprimu l-ferħ tagħna u stil taċ-ċelebrazzjonijiet li nagħmlu - tiżżeen, armar, nar, baned u dak kollu li huwa "tradizzjoni" fil-festa Maltija!

Tradizzjonijiet

Il-filosfu Anglo-Ungeriz Michael Polanyi (1891-1976) jargumenta l-importanza tat-tradizzjonijiet bħala wirt, toħroġ preċiżament mill-fatt li aħna nafu iktar milli nistgħu naħsbu li nafu u bosta drabi ngħaddu dak li nafu lill-ohrajn bla ma nirrealizzaw dak kollu li seta' influwenza l-iżvilupp tat-tradizzjonijiet li tgħallimna aħna stess.

Infatti, għalkemm kien magħruf ukoll għall-kimika u l-ekonomija u, allura jemmen u juža sew ix-xjenza⁴ dan il-filosofu jsostni li tradizzjoni hija għerf li nirtu bla ma noqogħdu nistaqṣu ghala u għaliex!⁵

Generalment inqisu li t-tradizzjonijiet huma antiki, jitqiesu mportanti u ma jinbidlux, ukoll jekk xi kultant ma nifhxew sew x'rabta għandhom mal-festa li nkunu qed niċċelebraw! Huwa fatt li kull waħda mit-tradizzjonijiet bdiet għal xi raġuni partikolari, aktarx biex temfasizza l-importanza ta' xi virtù jew xi att erojku fil-ħajja tal-qaddis/a li tiegħu/tagħha nagħmlu l-festa.

Festa

Il-kelma festa ġejja mill-Ingliz qadim, Franciż medjevali jew mil-Latin festa jew festivus. Jingħad li ntużat l-ewwel darba fil-bidu tas-seklu tlettax u kienet tirreferi għal btala reliġjuża.

Fost hafna reliġjonijiet insibu l-festi (jew festivals) li huma ċelebrazzjoni f'gieħi Alla jew xi membri prominenti ta' din jew dik ir-reliġjon. Għalina l-Kattoliċi, il-kalendaru Liturgiku jindika żewġ festi ewlenin: It-Twelid ta' Gesù u l-Qawmien Tiegħu mill-mewt, hemm imbagħad (anki fost l-Ortodossi Orientali u l-Anglikani) bosta festi liturgiči oħrajn marbutin ma' waqtiet partikolari fil-ħajja ta' Gesù, tal-Madonna u ta' bosta Qassisin.

Fiha nnifisha l-kelma festa tindika ċelebrazzjoni - waqfa ta' ferħ. Tul is-snini dejjem kienet mifħuma li taqdi twemmin, dmir jew bżonn specifiku ta' grupp ta' nies f'post partikolari, kif ukol biex tipprovdilhom forom ta' divertiment li jaqbel ma' l-ispirtu tal-festa.

Dawn iċ-ċelebrazzjoni joffru waqtiet fejn in-nies iħossu li jappartjenu lil dik ir-reliġjon u lil dik il-kommunità. Propru għalhekk li fil-festi jkunu organizzati attivitajiet li jilħqu lill-massa, u żgur li l-element bażiķi jkun l-għaqda fost dawk kollha li jieħdu sehem f'din jew dik iċ-ċelebrazzjoni.

Għeluq

Quddiem dawn il-kunsiderazzjonijiet, xorta ssib min illum irid jehles minn kulma jorbtu jew b'xi mod ixebbhu ma' l-imghoddi. Issib min lest jarmi l-wirt kollu tas-sekli u jiskarta l-gherf kollu ta' missirijietna. Bosta drabi dan jagħmlu bħala skuża biex xejn ma jxekklu mir-ritmu tal-ħajja mgħaż-ġagħġaqla tal-lum u mill-istil komdu imma individwalista jew egoista li bih jgħix. Każ tipiku huwa ta' dawk li kontinwament jibbum-bardjaw l-imħu kontra l-logħob tan-nar u jisservew bl-iskuża taparsi uminitarja tal-morda!

Mill-banda l-oħra ma rridux inkunu tradizzjonalisti, għax malajr naqgħu fil-fundamentaliżmu radikal li jagħmi għal kolloks lil min jaqa' f'dan l-estrem. It-tifsira tal-qofol tal-festi reliġjużi hija li tkun mument ta' għaqda fost il-kommunità kollha. Bħala tali tkun dawgħha li xi hadd jagħmel affarijiet biex semplicej jinki jew jisfida lil minn jaqbilx miegħu. Fil-ħajja tal-kommunità speċjalment matul il-festi, għandu jinstab bilanċ bejn tradizzjonijiet u bżonnijiet tal-lum.

Fuq kollo, 'il fuq mit-tradizzjoni jiet u r-ritwali kollha tal-festi tagħna, ma ninsew qatt li hemm it-Tradizzjoni bażiķi tat-twemmin. Permezz tagħha nistgħu nagħrfu minn huma l-Qaddisin tagħna u għala l-Knisja Kattolika tpoġġihomlna bħala mudelli għall-ħajja ta' kuljum - is-sena kollha, mhux fil-festa biss!

Riferenzi:

1. SOWELL, Thomas, *Knowledge and Decisions*, Stanford Univ., CA, USA, 1985.
2. Ibid.
3. MAYOR, Adrienne, *Bibliography of Classical Folklore: Myths, Legends, and Popular Beliefs, from Folklore* (April 2000)
4. Ibnu, John Polanyi kiseb il-Premju Nobel għall-kimika fl-1986.
5. POLANYI, M., *Personal Knowledge: Towards a Post-Critical Philosophy*, Merton College, Oxford, 1964.